

Příprava pro kurs SOC400

LATOUR, Bruno. *Pandora's hope: Essays on the reality of science studies* (kapitoly 4 a 5)

Latour ve svém hutném textu opět nastoluje problém vztahu objektivní reality (*out-there-reality*) a jejího (jazykového, vědeckého) poznání subjektem. Současná moderní (ale i deklarovaná postmoderní) epistémická konfigurace tyto dva elementy spatřuje jako propastně oddělené ideální typy. Jestliže pozitivisté (realisté) – v rámci této konfigurace – tvrdí, že tuto (ontologicky zajištěnou) propast lze s větším či menším rizikem zkreslení překročit, konstruktivisté či stoupenci postmoderních (relativistických) epistemologií naproti tomu možnost (vědeckého) poznání objektivní reality definitivně odmítají.

Latour se naproti tomu odmítá identifikovat s oběma těmito přístupy a hledá alternativní výklad vztahu vědeckého poznávání a objektivní reality. Jeho základním východiskem je popření mezery mezi kognitivním subjektem a objektivní přírodní realitou. Tu měl v případě zmíněných epistemologií překračovat pouze jazyk jako spojovací médium. Latour však poukazuje na mnohem intimnější propojení subjektů a věcí, a demonstruje to svým pojetím experimentu jako nástroje vědeckého poznání.

Experiment podle něj neodkrývá pouze němě (historicky a objektivně) existující věci a fakta, ani nezobrazuje pouze společenskou podmíněnost vědění – tj. není pouhou kombinací stávajících jevů. Naopak při něm dochází k úplné inovaci, k historické události, která přetváří všechny prvky, které se na ní podílely – jak osoby vědců a společnost, tak také entity, které jsou zkoumány. Latour pro popis nově vzniklé kvality používá termínů propozice a artikulace: skrze propozice (příležitosti, potenciality) se určitá (přírodní) entita mění: stává se uchopitelnou (je zpřístupněna) a je současně určitým způsobem artikulována (mentálně i materiálně zvýrazňována a formována, dále rozvíjena). Dochází tak zároveň i k její diferenciaci ve vztahu k jiným, konkurenčním artikulacím (jejich vzájemné odlišení je pak určeno množstvím různých kvalit – a ne např. binární demarkační linií pravda-lež). Vítězství a rozšíření určitého vědeckého objevu nad konkurenčními vědeckými názory se na základě Latourova výkladu jeví jako vítězství určité *verze*, tj. jedné konfigurace spojení sociální a fyzické nad druhou, které je způsobeno a dále udržováno specifickými společenskými mechanismy, a které tak v zásadě není nevratné.

Latour tak především přehodnocuje statut jazyka, který v moderní teorii poznávání hrál klíčovou roli korespondenta mezi ostře odděleným sociálním a fyzickým, a nahrazuje jej širěji koncipovaným (pro něj realističtější) konceptem, který poznávání vnímá jako mnohonásobný, oboustranný průnik poznávaného a poznávajícího.